

Jakub Żak
Polska

WOJSKA OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE OBRONNYM LITWY

(TERRITORIAL FORCES IN THE LITHUANIAN DEFENCE SYSTEM)

Streszczenie:

Nowe zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie Wschodniej, a zwłaszcza wybuch konfliktu na wschodzie Ukrainy, wymogły na wielu państwach europejskich konieczność przeobrażenia systemów obronnych. Dotyczy to zwłaszcza państw Europy Środkowo-Wschodniej: Polski oraz krajów bałtyckich – Litwy, Łotwy i Estonii. W Polsce, wzorem republik bałtyckich implementowano oddziały terytorialne, tworząc osobny rodzaj sił zbrojnych – Wojska Obrony Terytorialnej. Znakomitym przykładem prawidłowego funkcjonowania armii opartej na profesjonalnych siłach operacyjnych, powszechnym poborze oraz jednostkach terytorialnych są siły zbrojne Litwy. Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie problematyki funkcjonowania litewskich Ochotniczych Sił Obrony Narodowej w systemie obronnym państwa.

Summary:

The new threats of the regional security in the Eastern Europe, especially the conflict in the Eastern Ukraine, forced many European countries to re-evaluate and transform their defence systems. This applies especially to the Central and Eastern European countries: Poland and the Baltic States – Lithuania, Latvia and Estonia. Poland, following the experience of the Baltic States, implemented the new branch of armed forces– the Territorial Defence Forces. One of the finest examples of the efficient cooperation of the regular army forces with the conscripts and territorial units are the Lithuanian Armed Forces. The main goal of this article is to show the functioning of the National Volunteer Defence Forces in Lithuanian defence system.

Słowa kluczowe:

obrona terytorialna, litewskie siły zbrojne, Litwa, Ochotnicze Siły Obrony Narodowej, system obronny państwa

Keywords:

territorial defence, Lithuanian Armed Forces, Lithuania, National Volunteer Defence Forces, state's defence system

Wprowadzenie

Potencjalny wzrost zagrożenia w Europie Wschodniej, spowodowany aktywnością polityczną i militarną Federacji Rosyjskiej, a zwłaszcza wybuchem i przebiegiem konfliktu na wschodzie Ukrainy, wymusił w wielu krajach europejskich konieczność przewartościowania dotychczasowych strategii bezpieczeństwa. Bezpośrednie zagrożenie ze strony Kremla odczuwają zwłaszcza kraje bałtyckie – Litwa, Łotwa i Estonia. Poczucie to spowodowane jest przede wszystkim relatywnie niewielkimi możliwościami bojowymi armii tych państw, dużym odsetkiem mniejszości rosyjskiej i idącą za tym obawą o działalność V kolumny czy tzw. zielonych ludzików, czy wzmoczoną działalnością propagandową Rosji. Praktyczne zagrożenie upatrywane jest zwłaszcza w zaplanowanych na wrzesień 2017 r. białorusko-rosyjskich manewrach wojskowych Zapad 2017, w których udział wziąć może nawet 100 tys. żołnierzy¹. Kraje bałtyckie od dłuższego czasu nie ukrywają swojego zaniepokojenia zbliżającymi się ćwiczeniami wojskowymi, czego wyraz dawały wielokrotnie w trakcie rozmów dyplomatycznych w ostatnich miesiącach². Jest to tym bardziej uzasadnione, iż według think tanku Rand Corporation, którego specjaliści przeprowadzili szereg symulacji i gier wojennych, rosyjskie oddziały mają możliwość osiągnięcia przedmieść Tallina i Rygi w ciągu maksymalnie 60 godzin od rozpoczęcia ataku³. Poczucie bezpieczeństwa w Litwie, Łotwie i Estonii może wzmacniać rozmieszczenie w tych krajach międzynarodowych zgrupowań brygadowych wojsk państw natowskich oraz baczne monitorowanie przez NATO wrześnieowych manewrów⁴.

¹ O ile oficjalne dane przekazane przez stronę rosyjską i białoruską podają liczbę 13,5 tys. żołnierzy biorących udział w manewrach szacuje się, iż faktyczna liczba żołnierzy zaangażowanych w te ćwiczenia wyniesie ok. 100 tys.

² *Łotwa ostrzega Kanadę przed ćwiczeniami rosyjskiej armii*, <<http://www.rp.pl/Polityka/305129920-Lotwa-ostzrega-Kanade-przed-cwiczeniami-rosyjskiej-armii.html#ap-1>> (01.06.2017); *Karoblis: Ćwiczenia Zapad budzą zaniepokojenie, symulując atak przeciwko NATO*, <<http://zw.lt/bezpieczenstwo/karoblis-cwiczenia-zapad-budza-zaniepokojenie-symulujac-atak-przeciwko-nato/>> (01.06.2017).

³ D. A. Schlapak, M. Johnson, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. War-gaming the Defense of the Baltics*, <https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1253.html> (01.06.2017).

⁴ T. K. Kowalik, D. P. Jankowski, *Zapad 2017: NATO Should Be Keeping an Eye on Russia's Training Exercises*, <<http://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-nato-should-be-keeping-eye-russias-training-20540>> (01.06.2017).

Obecność wojsk sojusznicznych na terenie krajów bałtyckich nie zwalnia jednak władz w Rydze, Tallinie i Wilnie z konieczności rozwoju i modernizacji własnych sił zbrojnych oraz doskonalenia systemu bezpieczeństwa. Jednym z relatywnie tanich sposobów podniesienia zdolności obronnych jest m.in. rozwój komplementarnych dla sił operacyjnych wojsk obrony terytorialnej. Plan ten, acz nie bez przeszkód, realizowany jest między innymi w Polsce⁵. Wielu polskich specjalistów zajmujących się problematyką bezpieczeństwa, a zwłaszcza kwestią implementacji wojsk obrony terytorialnej do systemu obronnego RP, jako pozytywny przykład współpracy sił operacyjnych z jednostkami terytorialnymi wskazuje Niemcy, Wielką Brytanię, Szwecję czy Litwę⁶. Czy w przypadku niewielkiego kraju jakim jest Litwa, siły terytorialne mogą ogrywać istotną rolę w systemie bezpieczeństwa państwa? Celem niniejszego artykułu jest próba udzielenia odpowiedzi na to pytanie.

Siły zbrojne Litwy

Według indeksu Global Firepower, badającego – w oparciu o ponad 50 różnych czynników – potęgę i siłę militarną państw, Litwa zajmuje 95 miejsce na 133 objęte analizą kraje. W zestawieniu regionalnym – europejskim – Litwa uplasowała się na 26 miejscu (na 31 badanych krajów europejskich), wyprzedzając pozostałe Kraje Bałtyckie⁷. W kraju liczącym 2.854.235 mieszkańców (stan na 2016 r.) około połowę stanowią obywatele zdolni do służby wojskowej (mężczyźni i kobiety). Co roku wiek poborowy osiąga ok. 40 tys. obywateli. Siły zbrojne Litwy w 2016 r. liczyły 23.015 żołnierzy, w tym 16.015 w służbie czynnej i 7 tys. rezerwistów, posiadały 10 samolotów (szkoleniowych i transportowych), 5 śmigłowców, 12 okrętów wojennych, ok. 430 opancerzonych pojazdów bojowych różnych typów oraz niewiele ponad 50 szt. artylerii holowanej⁸.

---

⁵ Vide: R. Żuchowski, M. Stachowski, *Poland's Ministry of Defence Concept for Territorial Defence Forces*, "Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem", Nr 2(7), 2016, s. 107-118; J. Żak, P. Gotowiecki, *The territorial defence in Poland – the influence of the Ukrainian conflict experiences*, „Zovnishni Sprawy”, 12/2016, Kijów, ss. 26-31.

⁶ R. Jakubczak, J. Marczak, *Strategia funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w obliczu terroryzmu światowego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, R. 1, Nr 1, 2011, s. 19.

⁷ *Global Firepower Index*, <http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=lithuania>, (01.06.2017).

⁸ *Ibidem*. Nieco inne, acz niewiele odbiegające dane podają inne portale specjalistyczne, m.in. Global Security. Vide: *Lithuania Land Forces Equipment*, <<http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/lt-land-equipment.htm>> (01.06.2017).

Litwa, jak i pozostałe kraje bałtyckie, przed uzyskaniem niepodległości nie posiadała narodowych sił zbrojnych. Ich budowę rozpoczęto na początku lat 90. XX w., opierając się na armii poborowej, wspartej ochotniczymi formacjami obrony terytorialnej⁹. Zapleczem logistycznym dla nowotworzonych formacji były poradzieckie bazy wojskowe, rozmieszczone w strategicznych regionach kraju¹⁰. Warto podkreślić, iż litewskie oddziały terytorialne powstały przed utworzeniem sił operacyjnych.

Wstąpienie państw bałtyckich w struktury NATO w 2004 r. spowodowało przyspieszenie modernizacji i profesjonalizacji sił zbrojnych oraz przeniesienie ciężaru działalności wojskowej z obrony terytorium na zdolność do działań ekspedycyjnych w ramach sojuszu¹¹. Polegając na artykule 5 Traktatu Waszyngtonskiego Litwa przewartościowała swoją politykę odstraszenia i strategię obronną, co znalazło odzwierciedlenie w litewskiej *Białej Księdze Polityki Obronnej* z 2006 r., w której pisano: „Litwa uznała te składniki obrony narodowej (takie jak obrona terytorialna, duża liczba poborowych i rezerwistów, system mobilizacji przygotowany do wojny totalnej i przygotowania ludności cywilnej do działań partyzanckich) jako nie mające znaczenia dla obecnego środowiska bezpieczeństwa i niespójne z planami rozwoju litewskich sił zbrojnych – jako członka NATO”¹². Założono, iż w przypadku zagrożenia militarnego armia litewska nie będzie sama broniła terytorium kraju, ale zostanie wsparta przez wojska sojuszu w ramach kolektywnej obrony. Pokłosiem tego była rezygnacja z powszechnego poboru (w 2008 r.), stopniowa redukcja liczby personelu wojskowego oraz przekształcenia strukturalne wojska¹³. Przekładało się to także negatywnie na poziom wydatków wojskowych. Zmiany w tym zakresie obrazują tabele 1 i 2.

---

⁹ P. Szymański, *Między kontynuacją a adaptacją: polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw bałtyckich*, <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-11-24/miedzy-kontynuacja-a-adaptacja-polityka-bezpieczenstwa-i-sily>> (01.06.2017).

¹⁰ W momencie ogłoszenia niepodległości Litwy na terenie tego kraju stacjonowało ok. 100 tys. żołnierzy radzieckich. W 1992 r. na Litwie nadal przebywało ponad 34 tys. Federacji Rosyjskiej, wyposażonych w ok. 1000 czołgów, 180 samolotów i 1900 pojazdów opancerzonych. Ostatnie oddziały rosyjskie opuściły ziemię litewską 31 sierpnia 1993 r. Vide: J. Andriškevičius, *The Lithuanian Armed Forces: yesterday, today, tomorrow*, „ENDC Proceedings”, Vol. 19, 2014, ss. 168-171.

¹¹ P. Szymański, *op. cit.* Głównymi celami planu profesjonalizacji i modernizacji armii było osiągnięcie przez nie mniej niż 10% wojsk lądowych stałej zdolności do działań zbrojnych w dowolnym czasie oraz przygotowanie struktur, wyszkolenia i wyposażenia co najmniej 50% wojsk lądowych do operacji poza granicami kraju. Vide: *Defence Reform. Modernisation of the Lithuanian Armed Forces. Fact sheet*, Wilno 2005.

¹² *Lithuanian Defence Policy White Paper*, Wilno 2006, s. 28.

¹³ W okresie 2005-2010 liczba żołnierzy, zarówno czynnych jak i rezerwistów, miała zmniejszyć się z 19.650 do 17.190. *Defence Reform. Modernisation...* Warto dodać, iż początkowo wygaszanie poboru miało trwać stopniowo aż do 2014 r. Kryzys ekonomiczny w 2008 r. i cięcia budżetowe doprowadziły do przyspieszenia tego procesu.

Tabela 1. Wydatki na obronność Litwy w latach 2000-2010

Rok	PKB (w mln €)	Wydatki na obronność (w mln €)	Procent wzrostu
2000	13.246	231	---
2001	13.864	245	6,1
2002	14.800	258	5,3
2003	16.365	310	20,2
2004	17.803	324	4,5
2005	19.914	318	-1,9
2006	22.040	344	8,2
2007	24.828	381	10,8
2008	25.243	388	1,8
2009	19.886	347	-10,6
2010	20.319	256	-26,2

Źródło: E. J. de Bakker, R. Beeres, *A Comparative Financial Analysis of Military Expenditures in the Baltic States, 2000-2010*, "Baltic Security and Defence Review", Vol. 14, Issue 1, 2012, s. 10-11.

Wydatki na obronność wykazują pewną korelację do wyników gospodarczych państwa, niemniej są związane także z wydarzeniami politycznymi. Widoczny duży wzrost środków przeznaczanych na cele wojskowe w latach 2003-2004 związany był głównie ze zbliżającym się terminem przystąpienia Litwy do NATO i koniecznością pilnego wypełnienia wszystkich warunków akcesyjnych określonych w tzw. mapie drogowej (NATO Membership Action Plan). Zmniejszenie wydatków na obronność w latach 2009-2010 było pokłosiem globalnego kryzysu ekonomicznego.

Tabela 2. Struktura wydatków na obronność Litwy w latach 2004-2010

Rok	Wydatki na personel (%)	Wydatki na infrastrukturę (%)	Wydatki na wyposażenie wojskowe (%)	Inne wydatki (%)
2004	51,1	3,8	12,3	32,8
2005	58,2	4,4	15,3	22,2
2006	54,8	3,5	17,0	24,6
2007	54,7	3,2	18,7	23,4
2008	56,3	3,4	16,3	24,0

2009	60,9	2,4	16,2	20,6
2010	67,0	2,2	9,3	21,5

Źródło: E. J. de Bakker, R. Beerers, *op. cit.*, s. 17-20.

Wydatki osobowe – koszty uposażenia, świadczeń pieniężnych, wynagrodzenia pracowników cywilnych wojska – stanowiły w analizowanym okresie największe obciążenie dla budżetu obronnego. Zauważalne jest, iż mimo wygaszenia poboru powszechnego i profesjonalizacji wojska procent środków przeznaczanych na personel wojskowy znacząco wzrósł. Przyczyną takiego stanu rzeczy było zmniejszone finansowanie resortu obrony (patrz Tabela 1) i spowodowane tym cięcia budżetowe w innych obszarach, zwłaszcza w zakresie rozwoju infrastruktury wojskowej i modernizacji technicznej. Odsetek wydatków związanych z infrastrukturą wojskową nie był przy tym wysoki (zwłaszcza w porównaniu do wydatków na infrastrukturę ponoszonych przez rządy Łotwy i Estonii, które w latach 2004-2010 wynosiły średnio 14,7 i 11,5% budżetu obronnego)¹⁴ czego powodem był przede wszystkim stosunkowo dobry stan zaplecza odziedziczonego po wojskach radzieckich¹⁵. Wydatki związane z zakupem i modernizacją sprzętu wojskowego stanowiły stosunkowo wysoki odsetek wszystkich kosztów ponoszonych przez resort obrony. Należy przy tym zaznaczyć, iż Litwa, poza fabryką amunicji Giraitės Ginkluotės Gamykla, nie posiada własnych zakładów zbrojeniowych, przez co większość zakupów sprzętu dokonywana jest za granicą, bądź też sprzęt wojskowy przekazywany jest nieodpłatnie, na podstawie umów międzynarodowych¹⁶. W ramach tzw. innych wydatków mieszczą się koszty związane z zakupem i składowaniem paliwa, amunicji (także koszty utylizacji amunicji), części zamiennych oraz różnorodnych działań wykonywanych przez wojsko w ramach zadań statutowych. Litwa utrzymywała te koszty na względnie jednolitym poziomie. Interesujące, iż jako jedyne z państw bałtyckich, Litwa nie zrezygnowała z udziału we wspólnych ćwiczeniach wojsk NATO w 2009 r., mimo cięć budżetowych¹⁷.

Spadek wydatków na zbrojenia związany był również z panującym w Europie, przynajmniej do końca 2013 r., okresem rozprężenia w dziedzinie zbrojeń i obronności. Co prawda w *Strategii Wojskowej Republiki Litewskiej* z 2012 r. jako zagrożenie wskazano wzrost autorytaryzmu w sąsiadujących krajach

¹⁴ E. J. de Bakker, R. Beerers, *op. cit.*, s. 18.

¹⁵ Oraz samo istnienie na terenie Litwy poradzieckich baz, koszar, lotnisk i poligonów, które w pozostałych krajach bałtyckich musiano budować niemal od zera. Na temat planów rozwoju infrastruktury wojskowej Litwy na przełomie XX i XXI w. więcej w: G. Statkiviciute, *The Development of Lithuanian Armed Forces: View Ahead*, „Baltic Defence Review”, Nr 1/1999, s. 6-7.

¹⁶ *Polityka obronna i strategia bezpieczeństwa państw i instytucji europejskich. Praca zbiorowa*, Gdynia 2015, s. 213.

¹⁷ E. J. de Bakker, R. Beerers, *op. cit.*, s. 20.

wschodnich, rozwój i demonstrowanie siły zbrojnej w tych krajach, a nawet wykorzystywanie jej przeciwko innym państwom¹⁸, to możliwość wybuchu konfliktu konwencjonalnego uznano za mało prawdopodobną, acz niewykluczoną. Większe zagrożenie upatrywano m.in. w atakach informacyjnych, cyberatakach czy też działalności obcych służb wywiadowczych¹⁹.

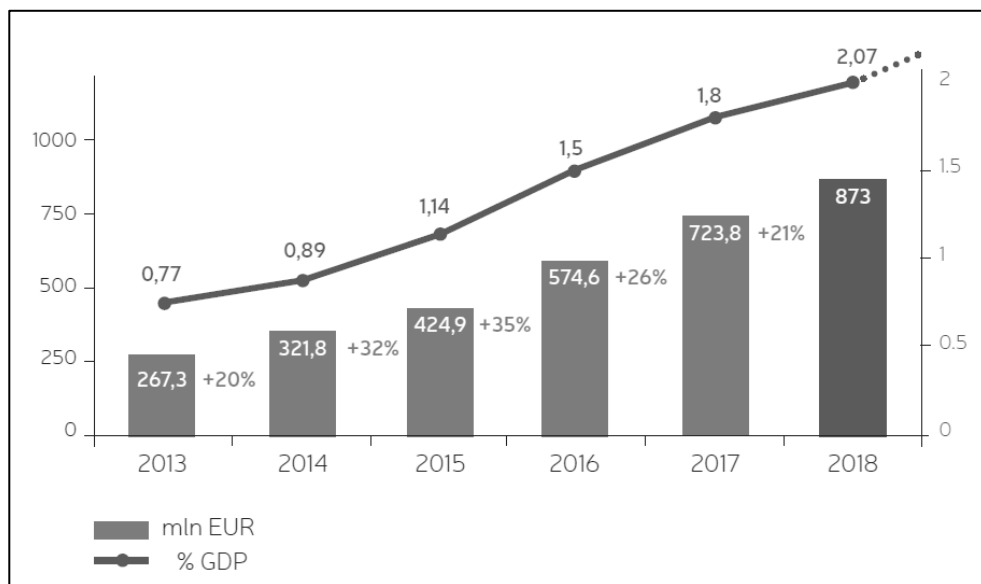
Wydarzenia ukraińskiego Euromajdanu i ich bezpośrednie następstwa – secesja Krymu, a następnie jego aneksja przez Federację Rosyjską oraz wybuch walk z separatystami na wschodzie Ukrainy uprzytomniły możliwość zaistnienia realnego konfliktu w Europie i spowodowały potrzebę nagłego nadrobienia zaległości w dziedzinie zbrojeń i odbudowy systemu bezpieczeństwa. Szczyt NATO w walijskim Newport, we wrześniu 2014 r., dotyczył przede wszystkim zmiany uwarunkowań bezpieczeństwa w Europie i konieczności adaptacji sojuszu do nowej sytuacji. W przypadku państw bałtyckich najważniejsze deklaracje szczytu dotyczyły rozmieszczenia na wschodniej flance NATO większej niż symboliczna liczby wojsk sojuszniczych wraz z utworzeniem regionalnych ośrodków dowodzenia szczebla batalionowego, rozbudowy infrastruktury sojuszniczej, w tym baz wojskowych oraz zwiększenia intensywności ćwiczeń wojskowych na tym obszarze. Dodatkowo państwa NATO zadeklarowały chęć zwiększenia, w perspektywie dziesięcioletniej, wydatków budżetowych na obronność do 2% PKB, w tym zwiększenia środków na modernizację techniczną do 20% całości nakładów²⁰. Litwa realizuje gotowość do osiągnięcia tego poziomu w krótszej perspektywie czasowej (zob. Rysunek 1).

---

¹⁸ Było to, rzecz jasna, odniesienie do działań Federacji Rosyjskiej.

¹⁹ *The Military Strategy of the Republic of Lithuania, approved by Order No. V-1305 of the Minister of National Defence of the Republic of Lithuania on November 22, 2012*, ss. 4-5. Podobne zapisy znalazły się również w litewskiej „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego” z 2012 r. Vide: *National Security Strategy, approved by resolution No. IX-907 of the Seimas of the Republic of Lithuania of 28 May 2012*, ss. 4-7.

²⁰ S. Koziej, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, Nr III, 2014, ss. 21-23.

Rysunek 1. Wzrost wydatków Litwy na obronność w latach 2013-2018.

Źródło: *Lithuanian Defence System: Facts and Trends. NATO Fact Sheet, 2017, s. 3.*

Władze w Wilnie bardzo szybko zareagowały na zmiany w europejskiej architekturze bezpieczeństwa, wprowadzając plan szeroko zakrojonej modernizacji armii. Dodatkowe środki w budżecie na wydatki obronne przeznaczono przede wszystkim na „pozyskiwanie systemów przeciwpancernych i przeciwlotniczych oraz odtworzenie gotowości bojowej wojsk, a także na rozbudowę infrastruktury, co ma pozwolić na rozszerzenie zakresu międzynarodowej współpracy wojskowej”²¹. Jeszcze w 2014 r. rząd w Wilnie zakupił od Polski pierwsze zestawy przeciwlotnicze GROM²², w 2015 r. podpisano umowę ze Stanami Zjednoczonymi na zakup nowoczesnych zestawów przeciwpancernych Javelin²³, a w kolejnym roku na Litwę trafiły z Niemiec pierwsze samobieżne armatohaubice 155-mm PzH 2000. Umowa z rządem w Berlinie przewidywała także zakup 26 wozów dowodzenia M577A2 i 6 wozów zabezpieczenia tech-

²¹ J. Pałowski, *Litwa zwiększa wydatki obronne o 30 %*, <<http://www.defence24.pl/133024,litwa-zwieksza-wydatki-obronne-o-30>> (01.06.2017).

²² J. Sabak, *Litwa zbroi się w Polsce. Wilno kupuje Gromy*, <<http://www.defence24.pl/90612,litwa-zbroi-sie-w-polsce-wilno-kupuje-gromy>> (01.06.2017).

²³ *Litwa wzmacnia obronę przeciwpancerną*, <<http://www.defence24.pl/285090,litwa-wzmacnia-obrone-przeciwpancerna>> (01.06.2017).

nicznego Bergepanzer 2²⁴. Zdecydowano się również na zakup nowych wozów bojowych – pod koniec 2017 r. na Litwę mają trafić pierwsze z 88 wozów KTO Boxer 8x8²⁵. Przewidziano także zakup norwesko-amerykańskiego systemu obrony przeciwlotniczej średniego zasięgu NASAMS²⁶. Równocześnie z zakupem nowego sprzętu podjęto zmiany o charakterze organizacyjnym i strukturalnym. W 2015 r. utworzono, na bazie istniejących jednostek, siły szybkiego reagowania²⁷. Na początku 2016 r. sformowana została nowa, druga w litewskich siłach zbrojnych, samodzielna brygada piechoty. Obok istniejącej już Brygady Piechoty Zmechanizowanej Geležinis Vilkas (Żelazny Wilk) utworzono Brygadę Piechoty Zmotoryzowanej Žemaitija. Według planu rozwoju armii „w br. [2016] sformowane zostaną kompanie rozpoznania, łączności i wsparcia logistycznego, które będą całkowicie podporządkowane dowództwu brygady Žemaitija. Z kolei w przyszłym roku rozpocznie się tworzenie 2 dodatkowych batalionów: piechoty i artylerii, które do końca dekady wejdą w skład nowego związku taktycznego. W tym samym czasie rozpocznie się reforma struktury brygady Geležinis Vilkas, w skład której docelowo wchodzić mają 4 bataliony piechoty i pojedynczy batalion artylerii”²⁸. Nowa brygada ma uzyskać pełną zdolność bojową w 2021 r. Nowa struktura sił lądowych przewiduje na czas pokoju dwie, wymienione wyżej, brygady piechoty, a na czas wojny zakłada utworzenie, głównie z rezerwistów, dodatkowej Brygady piechoty Aukštaitija²⁹.

Dla umożliwienia pełnego wykorzystania zakupionego sprzętu oraz nowoczesnego szkolenia, również z wojskami sojuszniczymi, litewskie ministerstwo obrony podjęło decyzję o modernizacji i rozbudowie poligonów w Podbrodziu,

²⁴ *Niemieckie haubice dla Litwy*, <<http://www.defence24.pl/264894,niemieckie-haubice-dla-litwy>> (01.06.2017); *Litewskie siły zbrojne odebrały pierwsze dwie 155-mm samobieżne armatohaubice PzH 2000*, <http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=19746> (01.06.2017).

²⁵ *Wilno zdecydowało się na kupno 88 wozów bojowych Boxer 8x8 od niemieckoholenderskiego Artec GmbH*, <http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18163> (01.06.2017).

²⁶ *M. Dura, Litwa kupuje system przeciwlotniczy NASAMS. Za ponad 100 mln USD*, <<http://www.defence24.pl/455840,litwa-kupuje-system-przeciwlotniczy-nasams-za-ponad-100-mln-usd>> (01.06.2017).

²⁷ *Litwa zwiększa wydatki obronne o 35%. Zgoda parlamentu*, <<http://www.defence24.pl/281589,litwa-zwieksza-wydatki-obronne-o-35-zgoda-parlamentu>> (01.06.2017).

²⁸ *W miniony piątek oficjalnie sformowano nową brygadę wojsk lądowych Litwy*, <http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18467> (01.06.2017).

²⁹ *Lithuanian Defence System: Facts and Trends...*, s. 5.

Gaižiūnai, Kajrach, Kozłowej Rudzie oraz Rokai³⁰. Kolejnym krokiem w kierunku podniesienia obronności państwa była podjęta w 2015 r. decyzja o tymczasowym (na 5 lat) przywróceniu poboru (początkowo dla ochotników), a w następnym roku bezterminowe przywrócenie zasadniczej służby wojskowej³¹. Dzięki tym działaniom litewskie siły zbrojne mają w 2018 r. osiągnąć stan 19.740 żołnierzy służby czynnej, wliczając w to żołnierzy sił operacyjnych, wojska obrony terytorialnej oraz poborowych³².

W omawianym okresie zmieniła się także struktura wydatków na siły zbrojne. W 2014 r. 48,6% wydatków wojskowych przeznaczano na personel, 9,4% na utrzymanie i rozwój infrastruktury, 38,6% stanowiły inne wydatki, a jedynie 3,4% budżetu dedykowano na zakup i modernizację sprzętu³³. W 2016 r. na wydatki osobowe przeznaczono 46% budżetu, 4% wydatkowano na infrastrukturę, 20% stanowiły inne wydatki, a aż 30% środków przeznaczono na zakup i modernizację sprzętu wojskowego³⁴. Pod względem odsetka budżetu skierowanego na ten cel Litwa zajęła drugie miejsce wśród państw NATO. Litewskie ministerstwo obrony prowadzi również kampanię społeczną jak rozpoznawać i przeciwdziałać wrogiej propagandzie³⁵. Jakaż zatem rolę w przedstawionym powyżej systemie odgrywają wojska obrony terytorialnej?

Ochotnicze Siły Obrony Narodowej – National Defence Volunteer Forces (NDVF)³⁶

Wspomniano już, iż litewskie oddziały terytorialne – Ochotnicze Siły Obrony Narodowej – utworzono przed powołaniem regularnych sił zbrojnych. Ich powstanie związane było z walką o utrzymanie zadeklarowanej w marcu 1990 r. niepodległości Litwy. 11 stycznia 1991 r. kilkuset obrońców litewskie-

³⁰ *Litwa rozbudowuje poligony*, <<http://www.defence24.pl/354199,litwa-rozbudowuje-poligony>> (01.06.2017).

³¹ *Litwa przywraca pobór na stałe*, <<http://www.defence24.pl/391250,litwa-przywraca-pobor-na-stale>> (01.06.2017). Co ciekawe, badania opinii publicznej przeprowadzone w 2016 r. wykazały, że 68% społeczeństwa popiera decyzję o przywróceniu powszechnego poboru, a 75% ankietowanych zgadza się na powołanie do wojska bliskiej osoby. W 2008 r. pobór nie cieszył się popularnością wśród młodych ludzi, którzy za wszelką ceną (zarówno w sposób legalny, jak i nielegalny) starali się uniknąć zasadniczej służby wojskowej, mimo iż obejmowała ona mniej niż 10% poborowych (w 2008 r. na 20 tys. młodych ludzi, którzy stawili się na komisji poborowej, wcielono zaledwie 1.500). Ibidem; G. Miniotaitė, *The Socializing Practices of the Normative Model of Soldier in Lithuania*, “PRIF Research Paper”, Nr II/14-2008, s. 8.

³² *Lithuanian Defence System: Facts and Trends...*, s. 8.

³³ J. Andriškevičius, op. cit., s. 180.

³⁴ *Lithuanian Defence System: Facts and Trends...*, s. 4.

³⁵ Ibidem, s. 2.

³⁶ Lit. *Krašto apsaugos savanorių pajėgos* (KASP).

go parlamentu³⁷ złożyło przysięgę na wierność Republice Litewskiej i rozpoczęła przygotowania do obrony przed oddziałami radzieckimi budynku parlamentu oraz innych obiektów strategicznych – budynków prasy, radia oraz wieży telewizyjnej w Wilnie. 17 stycznia 1991 r. powołano do życia Ochotniczą Służbę Obrony Narodowej (Voluntary National Defence Service – VNDS)³⁸. W marcu tego roku utworzono pierwsze oddziały terenowe (w sile 200-osobowej kompanii każdy) w ośmiu regionach kraju³⁹. Jednostki VNDS utworzyły i obsadziły także 44 posterunki graniczne, aby zapobiec wysłaniu przez Moskwę ewentualnych uzupełnień wojsk rosyjskich stacjonujących na Litwie⁴⁰. W początkowym okresie oddziały terytorialne i Litwini – byli oficerowie Armii Radzieckiej, stanowili podstawę formacji, z których powstały następnie litewskie siły zbrojne⁴¹.

Po przekazaniu części dotychczasowych obowiązków armii litewskiej oraz formacjom granicznym działalność jednostek terytorialnych skupiła się zarówno na ćwiczeniach wojskowych i współpracy z siłami operacyjnymi, jak i reagowaniem na sytuacje kryzysowe, zwłaszcza katastrofy naturalne i przemysłowe. Przykładowo, w 1992 r. ochotniczy VNDS uczestniczyli w gaszeniu ogromnych pożarów, jakie wybuchły w zalesionych regionach kraju, likwidowali skutki skażenia Niemna (spowodowanego katastrofą przemysłową na Białorusi) a także przeciwdziałali skutkom powodzi. W 1993 r., podczas wizyty na Litwie papieża Jana Pawła II, członkowie jednostek terytorialnych wspomagali policję w zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego⁴². Równocześnie oddziały ochotnicze brały udział w regularnych ćwiczeniach wojskowych litewskich sił zbrojnych, takich jak Ochrona (1993), Wiosenny Wiatr (1997-1998), Bałtyckie Wyzwanie (1998) czy szereg manewrów opatrzonych kryptonimem Bursztynowa Nadzieja. Od 1994 r. członkowie jednostek terytorialnych biorą również udział w międzynarodowych operacjach pokojowych⁴³.

W 1998 r. Ochotnicza Służba Obrony Narodowej została przekształcona w Ochotnicze Siły Obrony Narodowej, które stały się integralną częścią litew-

---

³⁷ Szerzej na temat wydarzeń w Wilnie na przełomie 1990/1991 r. w: P. Osęka, *Krzyk z wieży. Bitwa o wileńską wieżę telewizyjną*, <<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1511976,1,bitwa-o-wilenska-wieze-telewizyjna.read>> (01.06.2017).

³⁸ Lit. *Savanoriškoji krašto apsaugos tarnyba* (SKAT).

³⁹ *Lithuania. Army, National Security and Defense Policy Handbook*, red. I. S. Olejnik, Waszyngton 2006, s. 88.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 89.

⁴¹ K. Paulauskas, *The Driving Logic Behind the Defence Reform in Lithuania: Building the Future Military*, "Baltic Defence Review", Nr 9, Z. 1/2003, s. 127.

⁴² *Lithuania. Army, National Security...*, s. 89.

⁴³ *Ibidem*.

skich sił zbrojnych⁴⁴. Rolę litewskich jednostek terytorialnych scharakteryzowano w *Białej Księdze Polityki Obronnej* z 2002 r. W czasie wojny oddziały te miały wspomagać siły operacyjne w zakresie obrony terytorialnej, w czasie pokoju ich zadaniem było:

- prowadzenie szkoleń dla żołnierzy-ochotników;
- prowadzenie szkoleń dla rezerwy sił zbrojnych;
- przygotowanie oddziałów i ćwiczenia związane z prowadzeniem obrony wyznaczonego terytorium;
- uczestniczenie w działaniach HNS (Host Nation Support – wspierania wojsk sprzymierzonych przez państwo gospodarza);
- ochronę infrastruktury obronnej oraz infrastruktury krytycznej (łącznie z ochroną obiektów wykorzystywanych na rzecz przebywających na Litwie oddziałów sojuszników);
- pomoc w zakresie zarządzania kryzysowego⁴⁵.

W 2002 r. siły te liczyły 10 oddziałów, liczących od 3 do 6 kompanii, rozmieszczonych zgodnie z podziałem administracyjnym kraju. Składały się z ok. 12 tys. ochotników, 2 tys. profesjonalnych żołnierzy oraz pewnej liczby pracowników cywilnych⁴⁶. Ograniczenia liczebności sił zbrojnych oraz zmiany strukturalne nie ominęły NDVF. W 2006 r. jednostki te składały się z siedmiu oddziałów terytorialnych, jednak wsparte zostały przydzielonym w 2004 r. Batalionem Szkolnym Dragonów Wielkiego Księcia Litewskiego Butygejda oraz dwiema eskadrami lotniczymi. W niedalekiej przyszłości przewidywano zreorganizowanie liczby oddziałów terytorialnych do pięciu. Zadania w czasie pokoju w zasadzie nie zostały zmienione, aczkolwiek położono większy nacisk na szkolenie rezerwistów (przy wsparciu batalionu dragonów i centrów wyszkolenia) oraz podniesienie zdolności bojowych jednostek terytorialnych, tak, aby mogły bez przeszkód współdziałać z wojskami operacyjnymi, zarówno na terenie kraju, jak i poza jego granicami⁴⁷.

Restrukturyzacja liczby jednostek terytorialnych na Litwie zbiegła się w czasie ze spadkiem zainteresowania obywateli służbą ochotniczą, stąd też opublikowane w 2008 r. wytyczne ministra obrony narodowej Litwy na lata 2009-2014 wskazywały konieczność analizy problemu i wprowadzenia odpowiednich działań mających na celu wzrost motywacji do służby w NDVF⁴⁸. W kolejnych latach liczba żołnierzy-ochotników nie uległa wzrostowi, niemniej oddziały terytorialne ulegały stopniowej profesjonalizacji. Działo się to między

---

⁴⁴ NDVF History. *Lithuanian Armed Forces. Ministry of National Defence*, <https://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_history.html> (01.06.2017).

⁴⁵ *Lithuanian Defence Policy White Paper*, Wilno 2002, s. 39.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Lithuanian Defence Policy White Paper*, Wilno 2006, s. 39.

⁴⁸ *Guidelines of the Minister of National Defence for 2009-2014*, Wilno 2008, s. 5.

innymi dzięki prowadzonej przez NDVF współpracy międzynarodowej. W 1998 r. litewskie wojska terytorialne nawiązały współpracę z norweską obroną narodową Heimevernet, w ramach której odbyły szkolenia w zakresie walk w warunkach zimowych, w latach 1997-2007 współpracowały z Royal Irish Rangers z Brytyjskiej Armii Terytorialnej (wspólne ćwiczenia walki w terenie zurbanizowanym oraz leśnym). Przeprowadzano również wspólne ćwiczenia z oddziałami Gwardii Narodowej stanu Pensylwania⁴⁹.

W 2016 r. liczebność sił litewskiej obrony terytorialnej wynosiła 4640 żołnierzy. Ochotnicze Siły Obrony Narodowej obecnie składają się z:

- dowództwa (Wilno)
- 1. Jednostki Terytorialnej w Olicie;
- 2. Jednostki Terytorialnej w Kownie;
- 3. Jednostki Terytorialnej w Kłajpedzie;
- 5. Jednostki Terytorialnej w Poniewieży;
- 6. Jednostki Terytorialnej w Szawłach;
- 8. Jednostki Terytorialnej w Wilnie;
- pozostałych poddziałów specjalistycznych⁵⁰.

Głównymi zadaniami NDVF są:

1. Przygotowanie ochotników i innych członków tzw. aktywnej rezerwy do działań z zakresu zapewnienia bezpieczeństwa militarnego i obrony terytorium Litwy, a także działalność w ramach HNS. W tym celu NDVF przeprowadza szkolenia w ramach dowództw regionalnych, uczestniczy w tworzeniu państwowych planów obronnych, rozwija swoje jednostki w celu przygotowania do działań obronnych oraz współpracy z armiami sojuszniczymi w roli państwa-gospodarza.
2. Utrzymywanie gotowości bojowej jednostek poprzez opracowanie planów szkoleniowych oraz przygotowanie zaplecza szkoleniowego, organizację szkoleń bojowych dla ochotników i rezerwistów, wspólne ćwiczenia z siłami operacyjnymi.
3. Udział w misjach międzynarodowych dzięki przygotowaniu teoretycznemu i praktycznemu całych jednostek do działań poza granicami kra-

⁴⁹ *International cooperation. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces*, <https://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/international_cooperation_2819.html> (01.06.2017).

⁵⁰ *The Lithuanian Armed Forces: Ready to Respond*, Wilno 2003, s. 32; *NDVF Territorial Units. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces*, <http://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_territorial_units.html> (01.06.2017).

ju, a także detaszowanie wyszkolonych ochotników do oddziałów sił operacyjnych wykonujących misje międzynarodowe.

4. Zapewnienie wsparcia dla władz centralnych i lokalnych, głównie w zakresie zarządzania kryzysowego, poprzez udział w przygotowaniu planów reagowania kryzysowego oraz oddelegowywanie sił i środków do działań w trakcie sytuacji kryzysowych.
5. Udział w procesie koordynowania systemu rezerwistów poprzez wyszukiwanie kandydatów i ochotników do służby, organizowanie seminariów, dyskusji i kampanii na rzecz kultywowania świadomości patriotycznej wśród młodych Litwinów i zachęcanie do służby wojskowej, reprezentowanie litewskich sił zbrojnych w społeczeństwie pogłębiając więzy z lokalną ludnością, edukację proobronną, współpraca z pracodawcami w zakresie obronności⁵¹.

Litewskie wojska terytorialne mają charakter oddziałów lekkiej piechoty, mogą wykonywać zadania z zakresu działań przeciwpancernych, są przygotowywane do działań zarówno w terenie leśnym jak i terenie zurbanizowanym oraz do prowadzenia działań partyzanckich⁵².

Ministerstwo obrony narodowej Litwy prowadzi od 2015 r. – głównie za pośrednictwem oddziałów terytorialnych oraz organizacji paramilitarnych – szeroko zakrojoną akcję informującą społeczeństwo o zasadach obrony państwa, obronie cywilnej i zarządzaniu kryzysowym, realizowaną m.in. za pomocą podręczników edukacyjnych. „Podręczniki poruszają kwestię obrony przed ewentualną napaścią zbrojną, a także praktyczne wskazówki dotyczące zachowań w sytuacjach kryzysowych oraz czynnego oporu na terytorium zajęтым przez agresora. Podręcznik przedstawia ogólne zasady udziału w zbrojnej obronie państwa, w tym prowadzenie działań nieregularnych i partyzanckich. Poruszone są m.in. kwestie przetrwania podczas okupacji, pierwszej pomocy czy działań konspiracji biernej, czyli nie związanej z bezpośrednim użyciem broni. Autorzy podręcznika podkreślają, że zaproponowane rozwiązania, np. pierwsza pomoc czy elementy survivalu, mogą być przydatne nawet w czasie pokoju. [...]. Jak zapewniają autorzy nakład podręcznika wynosi 30 tys. sztuk, które mają trafić do jednostek National Defence Volunteer Force, czy też bibliotek publicznych, szkół i uczelni oraz do samorządów”⁵³. Równoległe z akcją edu-

⁵¹ *Tasks and Functions. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces*, <http://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_tasks.html> (01.06.2017).

⁵² P. Szymański, *Formacje Obrony Terytorialnej państw bałtyckich w obliczu zagrożeń hybrydowych*, <<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-03-20/formacje-obrony-terytorialnej-panstw-baltyckich-w-obliczu>> (01.06.2017).

⁵³ *Państwa bałtyckie przygotowują się na okupację*, <<http://www.defence24.pl/481655,panstwa-baltyckie-przygotowuja-sie-na-okupacje>> (01.06.2017); *Litwini przygotowują się do wojny partyzanckiej*,

kacyjną organizowane są ćwiczenia i manewry wojskowe, prowadzone również w kierunku przygotowania do działań asymetrycznych, w które zaangażowane są żołnierze wszystkich litewskich formacji wojskowych oraz wojska sojusznice. Przykładowo podczas ćwiczeń opatrzonych kryptonimem Żelazny Miecz, w 2016 r., oddziały kanadyjskie i amerykańskie przeprowadziły szkolenie z zakresu przygotowywania zapór przeciwczołgowych w terenie leśnym, z wykorzystaniem powalonych drzew⁵⁴. Prowadzone są również ćwiczenia z zakresu przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym czy zwalczaniu tzw. zielonych ludzików. Aktywnie uczestniczą w nich żołnierze jednostek terytorialnych⁵⁵.

Omawiając działalność jednostek terytorialnych na Litwie należy podkreślić również znakomitą współpracę armii litewskiej (nie tylko NDVF, ale również sił operacyjnych) z największą w tym kraju organizacją paramilitarną, jaką jest Litewski Związek Strzelecki. Działalność w Związku Strzeleckim jest często wstępem do służby w NDVF, jego członkowie na czas wojny mają przydziały w jednostkach rezerwowych⁵⁶. Strzelcy aktywnie współpracują z ministerstwem obrony narodowej Litwy, głównie w zakresie promowania postawy obywatelskiej i patriotycznej oraz przybliżenia społeczeństwu (głównie młodzieży) problematyki obronności państwa⁵⁷. Litewski resort obrony w pełni wykorzystuje potencjał tej organizacji paramilitarnej: „od 2014 r. fundusze przeznaczone na działalność organizacji wzrosły 2 razy, a liczba członków zwiększyła się o 38 proc. od 2013 r.”⁵⁸ W 2016 r. armia litewska przekazała Związkowi Strzelców, na okres 10 lat, 500 szt. karabinów szturmowych AK-4MT: „Karabinki będą wykorzystywane podczas szkoleń i manewrów, organizowanych przez Związek Strzelców, a także do ochrony obiektów Wojska Litewskiego. Będą przechowywane w wojskowych i należących do związku magazynach broni. »Krok ten – przekazanie broni – wzmocni bezpieczeństwo

---

<<http://www.defence24.pl/521205,litwini-przygotowuja-sie-do-wojny-partyzanckiej>> (01.06.2017).

⁵⁴ *Drzewa kontra czołgi. "Naturalne" zapory na ćwiczeniach NATO [WIDEO]*, <<http://www.defence24.pl/524273,drzewa-kontra-czolgi-naturalne-zapory-na-cwiczeniach-nato-wideo>> (01.06.2017).

⁵⁵ J. Pałowski, „Zielone ludziki” zajęły komisariat na Litwie. Jakie wnioski dla Polski? [KOMENTARZ], <<http://www.defence24.pl/580717,zielone-ludziki-zajely-komisariat-na-litwie-jakie-wnioski-dla-polski-komentarz>> (01.06.2017); *Litwini ćwiczą zwalczanie zagrożeń hybrydowych*, <<http://www.defence24.pl/591494,litwini-cwicza-zwalczanie-zagrozen-hybrydowych>> (01.06.2017).

⁵⁶ P. Szymański, *Formacje Obrony Terytorialnej...*

⁵⁷ *Guidelines of the Minister of National Defence...*, s. 5.

⁵⁸ L. Gibadło, *Litwa ujawnia plan rozbudowy armii. "Wzrost liczebności, modernizacja, budżet ponad 2% PKB"*, <<http://www.defence24.pl/561217,litwa-ujawnia-plan-rozbudowy-armii-wzrost-liczebnosci-modernizacja-budzet-ponad-2-pkb>> (01.06.2017).

Litwy i potencjał obronny Związku Strzelców oraz ich możliwości przyczynienia się do obrony kraju. Umożliwi także strzelcom przygotowanie do ochrony kraju z bronią, odpowiadającym standardom Wojska Litewskiego»⁵⁹.

Konkluzje

Przykład litewskich sił zbrojnych wskazuje na możliwość udanego funkcjonowania i współpracy regularnych sił operacyjnych z jednostkami obrony terytorialnej, poprzez wzajemne uzupełnianie się i współdziałanie. W przypadku niewielkiego kraju, posiadającego szczupłe zasoby ludnościowe i materiałowe, działanie to jest niezbędne w warunkach konieczności totalnej obrony państwa, podkreślanej konsekwentnie w kolejnych odsłonach litewskiej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* oraz *Strategii Obronnej Republiki Litewskiej*. Współpracę ministerstwa obrony narodowej Litwy ze Związkiem Strzeleckim można zaś śmiało podawać jako wzór efektywnego wykorzystania potencjału organizacji proobronnych. Odczuwalne na Litwie zagrożenie, przede wszystkim ze strony Federacji Rosyjskiej, wpłynęło na konieczność wzmocnienia obronności państwa, nie tylko w zakresie działalności armii, ale również w kwestii świadomości obywatelskiej i przygotowania społeczeństwa do zadań obrony cywilnej. Niemalą rolę w tym zakresie odgrywają Ochotnicze Siły Obrony Narodowej.

BIBLIOGRAFIA:

Dokumenty:

- ✓ *Guidelines of the Minister of National Defence for 2009-2014*, Wilno 2008
- ✓ *Lithuanian Defence Policy White Paper*, Wilno 2002
- ✓ *Lithuanian Defence Policy White Paper*, Wilno 2006
- ✓ *National Security Strategy, approved by resolution No. IX-907 of the Seimas of the Republic of Lithuania of 28 May 2012*
- ✓ *The Military Strategy of the Republic of Lithuania, approved by Order No. V-1305 of the Minister of National Defence of the Republic of Lithuania on November 22, 2012*

Opracowania i artykuły:

- ✓ Andriškevičius J., *The Lithuanian Armed Forces: yesterday, today, tomorrow*, „ENDC Proceedings”, Vol. 19, 2014

---

⁵⁹ *Związek Strzelców otrzyma broń od wojska*, <<http://zw.lt/litwa/zwiazek-strzelcow-otrzyma-bron-od-wojska/>> (01.06.2017).

- ✓ *Defence Reform. Modernisation of the Lithuanian Armed Forces. Fact sheet*, Wilno 2005
- ✓ Jakubczak R., Marczak J., *Strategia funkcjonowania Rzeczypospolitej Polskiej w obliczu terroryzmu światowego*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, R. 1, Nr 1, 2011
- ✓ Koziej S., Pietrzak P., *Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, Nr III, 2014
- ✓ *Lithuania. Army, National Security and Defense Policy Handbook*, red. I. S. Oleynik, Waszyngton 2006
- ✓ *Lithuanian Defence System: Facts and Trends. NATO Fact Sheet*, 2017
- ✓ Miniotaite G., *The Socializing Practices of the Normative Model of Soldier in Lithuania*, „PRIF Research Paper”, Nr II/14-2008
- ✓ Paulauskas K., *The Driving Logic Behind the Defence Reform in Lithuania: Building the Future Military*, „Baltic Defence Review”, Nr 9, Z. 1/2003
- ✓ *Polityka obronna i strategia bezpieczeństwa państw i instytucji europejskich. Praca zbiorowa*, Gdynia 2015
- ✓ Statkieviciute G., *The Development of Lithuanian Armed Forces: View Ahead*, „Baltic Defence Review”, Nr 1/1999
- ✓ *The Lithuanian Armed Forces: Ready to Respond*, Wilno 2003
- ✓ Żak J., Gotowiecki P., *The territorial defence in Poland – the influence of the Ukrainian conflict experiences*, „Zovnishni Spravy”, 12/2016, Kijów, ss. 26-31
- ✓ Żuchowski R., Stachowski M., *Poland's Ministry of Defence Concept for Territorial Defence Forces*, „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem”, Nr 2(7), 2016

Netografia:

- ✓ de Bakker E. J., Beeres R., *A Comparative Financial Analysis of Military Expenditures in the Baltic States, 2000-2010*, „Baltic Security and Defence Review”, Vol. 14, Issue 1, 2012
- ✓ *Drzewa kontra czołgi. "Naturalne" zapory na ćwiczeniach NATO [WI-DEO]*, <<http://www.defence24.pl/524273,drzewa-kontra-czolgi-naturalne-zapory-na-cwiczeniach-nato-wideo>> (01.06.2017)
- ✓ *Dura M., Litwa kupuje system przeciwlotniczy NASAMS. Za ponad 100 mln USD*, <<http://www.defence24.pl/455840,litwa-kupuje-system-przeciwlotniczy-nasams-za-ponad-100-mln-usd>> (01.06.2017)
- ✓ *Gibadło L., Litwa ujawnia plan rozbudowy armii. "Wzrost liczebności, modernizacja, budżet ponad 2% PKB"*, <<http://www.defence24.pl/561217,litwa-ujawnia-plan-rozbudowy>>

- armii-wzrost-liczebności-modernizacja-budżet-ponad-2-pkb>
(01.06.2017)
- ✓ *Global Firepower Index*, <http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=lithuania>, (01.06.2017)
  - ✓ *International cooperation. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces*,
<https://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/international_cooperation_2819.html> (01.06.2017)
  - ✓ *Karoblis: Ćwiczenia Zapad budzą zaniepokojenie, symulując atak przeciwko NATO*, <<http://zw.lt/bezpieczenstwo/karoblis-cwiczenia-zapad-budza-zaniepokojenie-symulujac-atak-przeciwko-nato/>> (01.06.2017)
  - ✓ Kowalik T. K., Jankowski D. P., *Zapad 2017: NATO Should Be Keeping an Eye on Russia's Training Exercises*,
<<http://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-nato-should-be-keeping-eye-russias-training-20540>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litewskie siły zbrojne odebrały pierwsze dwie 155-mm samobieżne armatohaubice PzH 2000*,
<http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=19746> (01.06.2017)
  - ✓ *Lithuania Land Forces Equipment*,
<<http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/lt-land-equipment.htm>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwa przywraca pobór na stałe*,
<<http://www.defence24.pl/391250,litwa-przywraca-pobor-na-stale>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwa rozbudowuje poligony*, <<http://www.defence24.pl/354199,litwa-rozbudowuje-poligony>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwa wzmacnia obronę przeciwpancerną*,
<<http://www.defence24.pl/285090,litwa-wzmacnia-obrone-przeciwpancerna>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwa zwiększa wydatki obronne o 35%. Zgoda parlamentu*,
<<http://www.defence24.pl/281589,litwa-zwieksza-wydatki-obronne-o-35-zgoda-parlamentu>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwini ćwiczą zwalczanie zagrożeń hybrydowych*,
<<http://www.defence24.pl/591494,litwini-cwicza-zwalczanie-zagrozen-hybrydowych>> (01.06.2017)
  - ✓ *Litwini przygotowują się do wojny partyzanckiej*,
<<http://www.defence24.pl/521205,litwini-przygotowuja-sie-do-wojny-partyzanckiej>> (01.06.2017)
  - ✓ *Łotwa ostrzega Kanadę przed ćwiczeniami rosyjskiej armii*,
<<http://www.rp.pl/Polityka/305129920-Lotwa-ostrzega-Kanade-przed-cwiczeniami-rosyjskiej-armii.html#ap-1>> (01.06.2017)

- ✓ *NDVF History. Lithuanian Armed Forces. Ministry of National Defence,*
<https://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_history.html> (01.06.2017)
- ✓ *NDVF Territorial Units. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces,*
<http://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_territorial_units.html> (01.06.2017)
- ✓ *Niemieckie haubice dla Litwy,*
<<http://www.defence24.pl/264894,niemieckie-haubice-dla-litwy>> (01.06.2017)
- ✓ *Oseka P., Krzyk z wieży. Bitwa o wileńską wieżę telewizyjną,*
<<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/historia/1511976,1,bitwa-o-wilenska-wieze-telewizyjna.read>> (01.06.2017)
- ✓ *Palowski J., Litwa zwiększa wydatki obronne o 30 %,*
<<http://www.defence24.pl/133024,litwa-zwieksza-wydatki-obronne-o-30>> (01.06.2017)
- ✓ *Palowski J., „Zielone ludziki” zajęły komisariat na Litwie. Jakie wnioski dla Polski? [KOMENTARZ],*
<<http://www.defence24.pl/580717,zielone-ludziki-zajely-komisariat-na-litwie-jakie-wnioski-dla-polski-komentarz>> (01.06.2017)
- ✓ *Państwa bałtyckie przygotowują się na okupację,*
<<http://www.defence24.pl/481655,panstwa-baltyckie-przygotowuja-sie-na-okupacje>> (01.06.2017)
- ✓ *Sabak J., Litwa zbroi się w Polsce. Wilno kupuje Gromy,*
<<http://www.defence24.pl/90612,litwa-zbroi-sie-w-polsce-wilno-kupuje-gromy>> (01.06.2017)
- ✓ *Schlapak D. A., Johnson M., Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank. Wargaming the Defense of the Baltics,*
<https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1253.html> (01.06.2017)
- ✓ *Szymański P., Między kontynuacją a adaptacją: polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw bałtyckich,*
<<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-11-24/miedzy-kontynuacja-a-adaptacja-polityka-bezpieczenstwa-i-sily>> (01.06.2017)
- ✓ *Szymański P., Formacje Obrony Terytorialnej państw bałtyckich w obliczu zagrożeń hybrydowych,*
<<https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-03->

- 20/formacje-obrony-terytorialnej-panstw-baltyckich-w-obliczu> (01.06.2017)
- ✓ *Tasks and Functions. Ministry of National Defence. Lithuanian Armed Forces,*
<http://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/national_defence_volunteer_forces_1357/ndvf_tasks.html> (01.06.2017)
  - ✓ *W miniony piątek oficjalnie sformowano nową brygadę wojsk lądowych Litwy,* <http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18467> (01.06.2017)
  - ✓ *Wilno zdecydowało się na kupno 88 wozów bojowych Boxer 8x8 od niemiecko-holenderskiego Artec GmbH,*
<http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18163> (01.06.2017)
  - ✓ *Związek Strzelców otrzyma broń od wojska,* <<http://zw.lt/litwa/zwiazek-strzelcow-otrzyma-bron-od-wojska/>> (01.06.2017)

Wynagrodzenie autorskie sfinansowane zostało przez Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL z siedzibą w Kielcach z opłat uzyskanych na podstawie art. 20 oraz art. 20¹ ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.